

IOAN ALEXANDRU – THE CELEBRATION OF THE LOGOS

Andrada Mare, PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: Just like in world literature, religious poetry in Romanian literature represents a concrete form of Man's attempt to communicate with Divinity. Ioan Alexandru is undoubtedly accepted by the connoisseurs of his poetry as genuine religious poet because he sensed intuitively the extraordinary Christian and poetical value of the biblical text which inspired him.

*Ioan Alexandru - a "poet of the Logos" - is the most important hymngraph of Romanian poetry. He was one of the greatest Romanian poets of his generation and he talked about and spread faith especially in his volumes *Vămile Pustiei—The Limbs of the Desert and Imnele Bucuriei—The Hymns of Joy*. Ioan Alexandru was a man blessed by God with precious gifts which he used with abnegation.*

Romanian literature has encompassed religious poetry across all its eras, therefore the poetry of Ioan Alexandru represents a central part of the lived faith of Romanians themselves, by providing us a perennial spiritual mirror against which the lesser ephemeral world is measured.

Keywords: Ioan Alexandru, religious poetry, Logos, democracy

Dacă în spațiul culturii românești a existat o personalitate care să-și propună nu doar să scrie poezie religioasă, ci și să redescopere și să reînvieze specii literare caracteristice literaturii din epoca filocalică, atunci acesta este Ioan Alexandru, o conștiință lirică exemplară a generației sale care a sesizat o similitudine intrinsecă între artă și religie. Devotat poeziei, interesat pentru studiul filosofiei și al unor limbi vechi, ca elina și ebraica, autorul și-a dovedit capacitatea de a intui spiritul românesc încă din primele sale cărți – *Cum să vă spun* (1964), *Viața deocamdată* (1965), *Infernul discutabil* (1966), creații literar-artistice care îl transpun în prim-planul vieții literare, evidențiind astfel faptul că în sufletul lui de ardelean sălășluiește o bună cunoaștere a nevoilor umane, a freamătului constructiv al țării, al pământului trecut prin focul spiritului. „Orice cuvânt este bun de poezie”, spunea Ioan Alexandru, iar după Conștiința vocației și întrebările juvenile înfrigurate despre cosmic, poetul devine un ucenic întru demiurgie, simțindu-se solidar cu Creația:

„Eram pe câmp, când răsăritul soare
Întemeia în mine, strigând, o nouă zi.” (*Mânzul*)

Seria de *Imne*, inaugurată de volumul *Imnele bucuriei* (1973) prezintă surprinzătoarea sa transformare dintr-un rebel într-un spirit evlavios. Acest volum aduce cu sine și o diviziune a criticilor dar și a admiratorilor: unii îl ridică în slăvi, pe când alții au rămas dezamăgiți. Din acel om aparent „răzvrătit”, măreț, zvelt, cu o statură sportivă, cu ambiții și mândrii de ardelean, *dia-logosul* cu sămânța divină din sine îl preschimbă într-un umil și cucernic iertător, smerit și gata oricând să-i ajute, așa cum îi plăcea lui să-i numească, pe toți „frații”. Îmbrăcat în cămașa iubirii, poezia i-a devenit luminoasă, iar făclia purtătoare de lumină i-a fost declanșată de certitudinea faptului că Iisus Hristos este viu, iar adevărul existenței Lui îl scoate din letargia duhovnicească simțită până atunci. În asemenea condiții, dimensiunea umană își caută finalitatea spirituală. Evoluția de la tematica rurală (cu limbajul tradițional specific) spre poezia pătrunsă de fiorul religiozității îl consacră într-un poet mănuitor de teme creștino-patriotice.

Poemele lui din acest volum dau un caracter cosmogonic, asemeni unei nou întocmiri a lumii. Această eclipsantă convertire nu are nevoie de explicații argumentate, logico-

raționale, care să fie înțelese (sau în cel mai rău caz judecate) din exterior. Ea se produce (când și dacă se produce), dincolo de material, într-o altă dimensiune a transcendenței, ferită de ochii clevețitori, și se dezvăluie prin contemplarea misterului existențial. Imprevizibila întorsătură a fost nu atât surprinzătoare cât neînțeleasă și reprobata de contemporani, însă „noua” creație „mirosea” a întâlnire cu Dumnezeu. Spiritul religios s-a deșteptat, asemenea lui G. Călinescu în adolescență sau lui Tudor Arghezi la mănăstirea Cernica, și lui Ion Alexandru, descoperind astfel atracția religiei, iar până la urmă „poetul va fi avut încredințarea că singură religia, mesajul lui Isus, cuvântul lui Dumnezeu constituie un posibil «drum spre Ființă prin jertfa Ființei» cum se exprima într-un vers.”¹ Totuși, fără a interpreta semnificația vreunei coincidențe, e lesne de observat faptul că Ioan Alexandru s-a născut la 25 decembrie, ca și Isus. „Schimbarea la față”, metamorfoza, a apărut o dată cu scrierea *Imnelor*, în jurul vârstei de 33 de ani, vârstă la care Isus a părăsit planul terestru, prin deducția din două informații evanghelice. Atât unul cât și Celălalt, s-au ridicat la o nouă înțelegere a existenței, o re-găsire de sine: Isus și-a reluat statutul corespunzător prin întruparea Logosului, iar Ioan Alexandru și-a îndeplinit misiunea de poet vestitor al unei înalte realități spirituale. Totodată, s-a produs o sacralizare a lumii prin pre-Cuvânt și prin cuvânt. Cel dintâi este creator, existent de la începutul începutului „la început a fost Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul”² iar cel secund se apropie de rugăciune, de Laudă.

Educația evlavioasă primită în familie, i-a fost, poate, punctul de plecare spre sensibilitatea duhovnicească și literară cu care s-a aplecat asupra poeziei religioase românești dovedind caracterul de teologhisitor al iubirii Divine. *Imnele*³ sunt rodul întâlnirilor cu Dumnezeu în iubire. Pământul este scump poetului ca loc al rădăcinilor, al germinației, la fel cum întâlnirea cu spiritualitatea bizantină, răsăriteană devine cântătoare de profunzimi. Poetul oficiază în slujba cuvintelor, în neîntrerupta sărbătoare, aspirant spre lumina fără apus al lucrurilor spiritului. O sete enormă de celest, de cuceriri spirituale transfigurează până și răul în bine. Copleșirea Logosului întrupat în inconfundabil sărbătorec, nu strivește individul, ci salvează persoana aducând afirmarea relației sacre:

„Lupta cea grea de două mii de ani
Nu eu o port ci Logosul o duce
De aceea-mi este locu-ntre sărmani
Și mă simt în Patrie pe cruce.

Suferințele unde-s în toi
Între cei mai fără de putere
Pe cât sântem de străini și goi
N-avem timp decât pentru-nviere.” (*Imn*)

Dacă pentru a scrie prima parte a creației, autorul „se documenta pe teren”⁴, în cea de-a doua parte, în categoria *imnelor*, se remarcă tinderea către un orizont moral, împlinirea ontologică prin dumnezeire, prin unirea cu El. Toate acestea îl transcend spre un tărâm amprentat de iubirea de frumos. Reușește să transfere în registrul estetic experiențe care în

¹ Ion Bălu, *Ioan Alexandru, monografie*, Editura Aula, Brașov, 2001, p.22-23.

² *Ioan* 1, 1.

³ *Imnele bucuriei* (1973), *Imnele Transilvaniei* (1976), *Imnele Moldovei* (1980), *Imnele Țării Românești* (1981), *Imnele iubirii* (1983), *Imnele Putnei* (1985), *Imnele Maramureșului* (1988).

⁴ În anul 1963, Ioan Alexandru se afla pe șantierul „16 Februarie-Corbeni” inspirându-se pentru a scrie un grupaj de poeme așezate sub titlul „Ultima noapte”.

universul filocalic nu si-au propus atingerea vreunei finalități de acest ordin. Aflată la interferența dintre teologie și literatură, opera este scrisă cu o sinceritate a condiției creației, cu un timbru străin de artificiu.

Analiza critică a *Imnelor* prin întregul demers tradiționalist: istoric, creștin, moral, geografic sau personalist-uman, tind să configureze o altfel de patrie, un topos de esență divină. Începând cu volumul *Iubirea de patrie*, poetul încearcă să definească acest topos spiritual, să-i impregneze specificitatea. Deși literatura nu mai înseamnă nimic fără rugăciune, „forța lui Ioan Alexandru vine din transfigurarea și dilatarea hiperbolică a unei realități circumscrise în timp și spațiu.”⁵ prelungind poezia spre rugăciune, spre un text sacru, devenind chiar „primejdie eventuală”⁶

Ioan Alexandru și-a pus problema destinului poetului și al poeziei. Poezia are, pe pământ, o funcție sacră, e ca o credință și o călăuză prin pustie și noapte. Luminătorul, adică poetul, respinge „rostirea psihologizantă și îndoielnică, abstractă dar și tristețea fără «obiect» și propune întoarcerea către istorie, fiindă are și ea «jelurile» ei, ceasuri de «veghe și întunecare, hăuri și haos», dar acestea sunt organice, «sănătoase, duhovnicești»”.⁷

Fiindu-i un parcurs inițiativ, poezia religioasă l-a transformat, l-a metamorfozat. În afară de Hristos, nu există nicio axă pe care să ne clădim ca și semniție, ca neam, ca familie sau ca persoană. A știut-o și poetul care a celebrat Logosul, eroul care a trecut fără cârtire peste momentele de suferință, mai ales peste ultimii ani din viață când lipsa de sănătate i-a fost asemeni unei ispite. A fost un om care, așa cum mărturisește chiar el, a avut prilejul să se apropie de Crucea lui Hristos, care este sfârșitul și încoronarea tuturor religiilor. Considera că poporul român e atât un neam sfânt cât și unui demonizat. „Suntem, prin sfinții noștri, alături de sfinții lui Israel, iar prin „ticăloșii” noștri, alături de cei mai ticăloși de pe fața pământului”, mărturisea într-un interviu. Crucea lui Hristos, când nu era purtată în mâini, era ținută asemeni unui edificiu în suflet, reprezenta un simbol al biruinței spiritului și al credinței:

„Cuvântul devenit-a carne
Istoria a dobândit cuprins
Nu poate nimeni să răstoarne
Unde cereștile-au învins.

Cuvântul este sacrament și hrană
Nu poate fi poetul decât slujitor
Profet și preot fără de prihană
Logosului foc mistuitor.” [...] (*Poetul*)

Pre-schimbare spre sacralitate își are izvoarele taince de lumină, iar explicarea lor pur rațională, îndeobște, nu se rostește.

Atât iubirea cât și taina se reunesc în poezia-rugăciune. Aici, „poetul conferă propriilor sale versuri un pronunțat caracter imnic, religios, de celebrare a divinității lumii printr-o rostire pe deplin conștientă de sine a logosului. Poetul se re-întoarce astfel la rădăcinile misiunii sale sacre, de mediator între cer și pământ, înveșmântându-se în mantie sacerdotală și redând cuvântului, după secole de uitare, funcția sa primordială, întemeietoare”⁸, descoperindu-se,

⁵ M. Nițescu, *Poeți contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 1978, p.140.

⁶ Nina Cassian, *Ioan Alexandru*, Luceafărul, VII, nr.5, 29 februarie, 1964, p.8.

⁷ Ion Bălu, *op. cit.*, p. 49.

⁸ Academia Română, *Dicționarul general al literaturii române, A-B*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p.102.

astfel, o iubire care apropie, ceea ce spiritul nu cutează. Așa cum „crinul are curajul să scânteieze în mijlocul nopții deși nu-l vede nimeni, niciodată” și poetul îndrăznește, sau primește harul de a-și încredința poezia spre Dumnezeu, pe orizontală, dar și pe verticală, de la om la om.

Elementele fundamentale: națiunea, care cuprinde pe toți românii, satul cu toată bogăția pe care o are și Biserica, în jurul căreia trebuie să ne reunim cu toții ⁹ „cel întristat și sărăcit/ Cel plâns și cel nedreptățit/ și pelerinul însetat/ în vatra ta au înnoptat./ Lumină lină leac divin/ încununându-l pe străin/ Deasupra stinsului pământ/ Lumină lină logos sfânt” (*Lumină lină*) reprezintă trei dintre punctele concentrice care gravitează în jurul divinului. Fiind poet mărturisitor al neamului și al Bisericii noastre naționale, al luminii și-al bucuriei, al Învierii și-al Logosului, poetul și omul Ioan Alexandru a dus mai departe cultura Duhului poetic din lirica române. Poezia, expresie a unei teribile iubiri, a dorului după dreptate și adevăr, devine dar și răspuns, o putere care întreține un sens în istorie și care-i îi dă omului un chip și o asemnare specifică Prototipului Logosului nemuritor. Astfel, poetul devine un **slujitor al Logosului** întrupat în istorie, pe a cărui cale este purtată făclia unor tainice mărturisiri ale adierii cerului. Poate că poezia (poetul) chiar asta trebuie să fie, „o întoarcere la iubirea cea dintâi, semnul omului deplin, viețuind în istorie, ca lumina asimilând valorile trecutului, pe calea Logosului întrupat în istorie, ca adevărul și viața nădăjduind unui viitor, care nu se poate împlini fără el, fără inima lui jertfitoare de sine din iubire.”¹⁰

BIBLIOGRAPHY:

Bibliografia operei

Alexandru, Ioan, *Imnele bucuriei*, Cartea Românească, București, 1973

Alexandru, Ioan, *Imnele iubirii*, Cartea Românească, București, 1983

Alexandru, Ioan, *Iubirea de patrie*, Editura Eminescu, București, 1985

Bibliografia critică

Bălu, Ion, *Ioan Alexandru. Monografie*. Editura Aula, Brașov, 2001

Dărmănescu, Octavian, *Convertirea prin literatură*, Editura Apologet, Craiova, 2007

Dorcescu, Eugen, *Biblice*, Editura Marineasa, Timișoara, 2003

Nistru - Țigănuș, Virgil, *Lumină lină – Discursul religios metaphoric în poezia română*, Editura Alma, Galați, 2001

Nițescu, M., *Poeți contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 1978

Șimăndan, Emil, *Dialoguri cu Ioan Alexandru*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001

⁹Cf. Emil Șimăndan, *Dialoguri cu Ioan Alexandru*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p.21.

¹⁰ Ioan Alexandru, *Iubirea de patrie (II)*, București, Editura Eminescu, 1985, p.41.